

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

КУЛІШ Тетяна Вікторівна

УДК 811.111'23'42: 32/019/51(73)

**ПАРАНОЯЛЬНА РИТОРИКА В АМЕРИКАНСЬКОМУ
ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Спеціальність – 10.02.04 – германські мови

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської філології та міжкультурної комунікації Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
ФОМЕНКО Олена Степанівна,
Інститут журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри іноземних мов.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
СЄРЯКОВА Ірина Іванівна,
Київський національний лінгвістичний
університет,
професор кафедри германської і фіно-
угорської філології

кандидат філологічних наук, доцент
УЩИНА Валентина Антонівна,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,
доцент кафедри англійської філології.

Захист відбудеться 30 березня 2017 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.11 в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці імені М.О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирівська, 58, зал № 12.

Автореферат розіслано «27» лютого 2017 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради Д 26.001.11,
кандидат філологічних наук

Клименко Л. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертацію присвячено дослідженню паранояльної риторики як персуазивного феномену в американському політичному дискурсі, спрямованому на мобілізацію соціуму проти ворога та культивування атмосфери страху й залякування в суспільстві (Р. Гофстедтер, П. Найт, А. Руднік, Е. Кін, Д. Гарпер, Д. Терман). Науковий інтерес до явища паранояльної риторики продиктований необхідністю враховувати факт особливої сприйнятливості суспільства до маніпуляції з боку політиків та фасцинації популістськими та демагогічними маневрами, що є характерним для певних історичних періодів, пов'язаних з політичною нестабільністю, соціальною кризою або воєнною загрозою.

Паранояльна риторика є примітною особливістю політичного дискурсу США, свідченням чого є поширення у соціогуманітарному обігу таких номінацій як *paranoid politics*, *political paranoia*, *paranoid-style politics*, *post 9/11 paranoia*, *populist paranoia*, *discourse of fear/suspicion/distrust*, *paranoid discourse*, *conspiracy rhetoric*. Паранояльна риторика фігурує в руслі досліджень так званої «патологічної» політики (*pathological politics*), яка протиставляється раціональній політиці «консенсусу» та прагматичного інтересу (*interest politics*). Паранояльний стиль у політиці був вперше описаний Р. Гофстедтером як маргінальне явище, характерне передусім для політичних радикалів та екстремістів. На тлі обрання 45-им президентом США Д. Трампа спостерігається поширення паранояльного стилю в американській мейнстримній політичній культурі.

Паранояльність визначається як специфічна когнітивно-афективна структура особистості, характерними ознаками якої є гіпертрофована самооцінка, некритичне ставлення до себе, безкомпромісність, ворожість, виняткова цілеспрямованість, стійка мотивація та надважливість владних устремлінь на шкалі ціннісних домінант особистості (К. Леонгард, П. Ганнушкін). Дослідження паранояльної риторики в політиці представляє інтерес для лінгвістів завдяки репрезентативності паранояльності як типу психологічної акцентуації для сфери політичної комунікації. Дослідження психологів свідчать, що саме професійна діяльність політика є однією з пріоритетних сфер активності паранояльних особистостей.

У дослідженнях, присвячених аналізу паранояльних наративів, виокремлюються два загальних підходи: індивідуалістський (інтра-психічний), який ґрунтується на особистісно-психологічній паранояльній складовій індивіда, та соціокультурний підхід, згідно з яким паранояльність стає предметом вивчення широкого кола спеціалістів: соціологів, культурологів, геополітиків, істориків, лінгвістів тощо. Особливої уваги заслуговують дослідження, в яких пропонується інтегративний підхід щодо тлумачення паранояльності, тобто, як явища водночас психологічного та соціального (М. Білліг, Д. Гарпер), яке значною мірою обумовлюється контекстом ситуації.

Теоретичним підґрунтям дослідження є праці у сфері дискурсивних студій (Т. ван Дейк, Н. Феркло, Г. Фуконьє, К. Серажим), зокрема, досліджень політичного дискурсу (О. Шейгал, В. Чернявська, А. Белова, О. Фоменко,

А. Подшивайлова, П. Чілтон, І. Феркло), персуазивної риторики в політиці (Г. Хазагеров, Є. Тарасов, Д. Коен, С. Кері, Дж. Ділард, М. Пфау) та мовної особистості політика (Л. Славова, Т. Соколовська, О. Холод, Л. Юріна, І. Самуйлова), а також праці у сфері когнітивної лінгвістики (А. Вежбицька, В. Карасик, О. Кубрякова, Дж. Лакофф) та психолінгвістики (О. Леонт'єв, Л. Виготський, В. Белянін, К. Репіна, В. Красних). Важливими для нас також були засади лінгвістичної персонології (В. Нерознак, В. Наумов) та психології особистості, зокрема, концепція акцентуєваних особистостей (К. Леонгард), характерною ознакою яких є виражені «загострені» риси характеру, які мають безпосередній вплив і на вербальну поведінку особистості.

Актуальність. Дослідження проведено в руслі сучасної лінгвістичної проблематики, пов'язаної з розробкою пріоритетних напрямів антропоцентричної та функціонально-орієнтованої лінгвістики до вивчення питання мовленнєвого впливу в політичному дискурсі, зокрема, у таких його формах, як персуазивність, аргументація, маніпуляція, сугестія. Актуальність теми зумовлено міждисциплінарним підходом у сучасній лінгвістиці, зокрема, інтересом мовознавчих досліджень до інтегративного вивчення різних аспектів політичного дискурсу та врахування низки екстралінгвальних чинників, які впливають на вербальну поведінку мовної особистості.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах наукової теми «Мова та література народів світу: взаємодія та самобутність» (код 11 БФ 044-01), що розробляється Інститутом філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка й затверджена Міністерством освіти і науки України.

Метою дисертації є комплексний лінгвістичний аналіз паранояльної риторики як персуазивного феномену в американському політичному дискурсі.

Для досягнення мети нами сформульовано такі **завдання**:

1) визначити поняття «паранояльна риторика» в американському політичному дискурсі та дослідити функціонування в суспільно-політичному дискурсі США такого суміжного поняття як «паранояльний стиль»;

2) обґрунтувати застосування інтегративного підходу у вивченні паранояльної риторики, який поєднує соціокультурний та психолінгвістичний підходи;

3) довести важливість врахування особистісного чинника, зокрема, акцентуації особистості, при описанні паранояльної риторики в американському політичному дискурсі;

4) проаналізувати комунікативну поведінку паранояльних мовних особистостей політиків з урахуванням специфіки індивідуальних стратегічних доміант та персуазивної аргументації в їхньому дискурсі;

5) виявити прагмалінгвістичні та когнітивні особливості дискурсу американських політиків, які обумовлені вираженістю паранояльної характерологічної акцентуації;

6) виявити особливості концептуальної та мовної картини світу паранояльних мовних особистостей в американській політиці на основі специфіки

дискурсивних характеристик їхніх індивідуальних концептуальних, ціннісних та емотивних доміант, а також ірраціональних виявів у їхньому дискурсі.

Об'єктом дослідження є політичний дискурс США, а **предметом** - комунікативні та когнітивні аспекти параноїальної політичної риторики США.

Матеріалом дослідження є промови та транскрипти телефонних розмов Р. Ніксона (Nixon White House tapes) (1971 – 1973), промови та транскрипти засідань сенатора Дж. МакКарті (1950 - 1954), промови та інтерв'ю Дж. В. Буша (2000 – 2008) та Д. Трампа (2015-2016). Загальний обсяг проаналізованого матеріалу складає понад 5000 сторінок.

Методологічною базою дослідження є фундаментальні ідеї у сфері сучасних пріоритетних напрямів антропоцентричної та функціонально-орієнтованої лінгвістики до вивчення питання мовленнєвого впливу в політичному дискурсі, зокрема, у таких його формах, як персуазивність, аргументація та маніпуляція. У роботі були застосовані такі **методи й методики**: *аналітичний, зіставний методи та інструментарій корпусної лінгвістики* для вивчення теоретичних засад політичного дискурсу США та параноїального стилю в американській політиці; *дискурсивний аналіз, прагмасемантичний аналіз мовленнєвих актів, метод пресупозиційного й контекстуального аналізу* для дослідження дискурсивних маркерів вираження параноїальності в дискурсі американських політиків, а також *методика концептуального аналізу дискурсу, лексико-семантичний та лінгвостилістичний методи аналізу* для дослідження когнітивних особливостей параноїального дискурсу політиків, зокрема, для аналізу конспіративістського дискурсу в параноїальній риториці політиків.

Наукова новизна дослідження полягає у впровадженні в науковий обіг поняття параноїальна риторика як персуазивного явища в політичному дискурсі та розкритті цього поняття на основі комплексного аналізу комунікативної поведінки та когнітивних особливостей дискурсу низки американських політиків, враховуючи широкий історико-культурний контекст, в якому виникає параноїальна риторика в політиці. Проведене дослідження робить внесок у розробку типології акцентуєваних мовних особистостей політиків, зокрема, описує типові комунікативні й когнітивні характеристики індивідуального мовлення параноїальної мовної особистості політика. У рамках дослідження вперше було здійснено лінгвокультурологічний та психолінгвістичний аналіз конспіративістської риторики американських політиків, що робить внесок у дослідження варіативності дискурсу, риторики й когнітивної лінгвістики.

Положення, що виносяться на захист:

1. Параноїальна риторика в американському політичному дискурсі визначається як персуазивне явище, що слугує мобілізаційним та маніпулятивним елементом публічного дискурсу політика, спрямованим на мобілізацію соціуму проти спільного ворога. Параноїальна риторика виникає в американському політичному дискурсі в певному історичному та соціо-культурному контексті, пов'язаному з нестабільністю, кризою або воєнною загрозою, а саме, в контексті холодної війни та війни з тероризмом, та слугує індикатором стурбованості та страху, що панує в суспільстві.

2. Конститутивним елементом параноїальної риторики є особистісний чинник, а саме, параноїальна психологічна акцентуація, яка маніфестується ідіосинкратичними рисами комунікативної поведінки політиків. Параноїальна мовна особистість політика характеризується гіпертрофовано-позитивною Я-концепцією, переважанням у дискурсі негативних емотивних домінант (ненависть, презирство, агресія), негативною оцінності в дискурсі та негативних концептуальних домінант (ЗЛО, ЗМОВА, ВОРОГ, ЗРАДА); використанням ірраціональних елементів у дискурсі.

3. Домінантною характеристикою параноїальної риторики політика є здійснення мовленнєвого впливу, зокрема, шляхом залякування адресата за допомогою використання елементів апокаліптичної риторики, конспіративізму, ірраціональних елементів у дискурсі, які використовуються політиками з маніпулятивною метою.

4. Параноїальна риторика спрямована на конфронтацію, провідною стратегією якої є агоніальна стратегія, виражена в дискурсивному моделюванні образу ворога та створенні відчуття ефемерної небезпеки. Змістовно-семантичний компонент у дискурсі досліджуваних політиків обумовлений панівною ідеологією відповідного історичного періоду. Так, характерним образом ворога для періоду холодної війни, який репрезентують Джозеф МакКарті та Річард Ніксон, є «комуніст», а для політики нового світового порядку (New World Order), яку представляють Джордж В. Буш та Дональд Трамп, образом ворога є «терорист».

5. В основі параноїальної риторики лежить *конспіративізм*, що позначає спосіб концептуалізації світу, який характеризується домінуванням концепту «таємна змова» в концептуальній та мовній картині світу особистості. Мовними маркерами конспіративістського дискурсу політика є створення образу глобальної змови та демонізації ворога-змовника. Конспіративістська риторика в американському політичному дискурсі виконує ідеологічну функцію, що полягає в розповсюдженні ідей та переконань, які визначають світоглядні орієнтири для соціальної групи, та пропагують у суспільстві аргументи на підтримку певної політичної позиції.

6. Прототиповою параноїальною мовною особистістю в американському політичному дискурсі є Джозеф МакКарті, у дискурсі якого експліцитно виражені усі стратегічні домінанти параноїальної особистості, а саме, підвищена конфліктність дискурсу, агресивна маніпуляція та агоніальний риторичний модус. Риторичний стиль Дж. МакКарті в американському лінгвопросторі набув статусу прецедентного, про що свідчать негативно-оцінні деривати, оказіоналізми та концептуальні метафори, похідні від антропоніму «McCarthy».

Теоретичне значення роботи полягає в застосуванні міждисциплінарного підходу до вивчення явища параноїальної риторики в політичному дискурсі США та здійсненні комунікативно-когнітивної характеристики політиків - параноїальних мовних особистостей. Основні результати дослідження роблять внесок у розробку психолінгвістичного ракурсу дослідження політичного дискурсу, а також у дослідження варіативності дискурсу, комунікативістики, риторики, когнітивної лінгвістики та соціолінгвістики.

Практичне значення дисертації полягає в можливості застосування результатів дослідження та ілюстративного матеріалу у практиці викладання курсів стилістики та лінгвістики тексту, прагматики, риторики, теорії дискурсу, когнітивної лінгвістики та психолінгвістики, у наукових дослідженнях з проблем лінгвістичної персонології та політичного дискурсу. Висновки дисертації можуть представляти практичний інтерес для психологів, спеціалістів по зв'язкам із громадськістю, журналістів та суспільних діячів.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї дисертації було апробовано на таких всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях: «III Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми філології та американські студії»» (м. Київ, 21–23.04.2010 р.), «Етнознакові функції культури: мова, література, фольклор» (м. Київ, 17.10.2013 р.), Всеукраїнські наукові конференції за участю молодих учених Київського національного університету ім. Тараса Шевченка: "Світоглядні горизонти філології: традиції та сучасність" (м. Київ, 11.04.2007 р.), "Діалог культур: лінгвістичний і літературознавчий виміри" (м. Київ, 9.04.2008 р.), "Етнічні виміри універсуму: мова, література, культура" (м. Київ, 15.04.2010 р.), «Філологічна наука в інформаційному суспільстві» (м. Київ, 10.04.2014 р.), літні українські міждисциплінарні конференції «Ідеї, якими варто ділитися» (м. Київ, 12.07.2013 р.), (м. Київ, 4.07.2014 р.).

Публікації. Положення дисертації висвітлено в одинадцяти одноосібних публікаціях, з яких вісім наукових статей опубліковано в наукових фахових виданнях, що входять до переліку, затвердженого МОН України, у двох статтях іноземного видання, в одних тезах доповіді на науковій конференції.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, переліку використаної літератури та джерел ілюстративного матеріалу. Загальний обсяг роботи становить 250 сторінок (із них – 198 сторінок основного тексту). Список використаних наукових джерел містить 515 позицій, з яких джерела ілюстративного матеріалу складають 40 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, наукову новизну, теоретичну значущість та практичну цінність роботи, представлено методологічну основу дослідження, обґрунтовано вибір ілюстративного матеріалу, а також сформульовано положення, що виносяться на захист.

У **першому розділі «Теоретичні засади дослідження політичного дискурсу США»** висвітлено сучасні підходи до вивчення політичного дискурсу та концепції мовної особистості, зокрема, типології акцентуєваних мовних особистостей у політичному дискурсі, що є теоретичною основою для дослідження параноїальної риторики; розглянуто основні характеристики та історію дослідження параноїального стилю в американському політичному дискурсі; окреслено методологічні засади виявлення взаємозв'язку між індивідуальною психологічною складовою особистості, культурно-історичним середовищем та індивідуальним стилем вербальної поведінки мовця.

Категорія дискурсу, як специфічного модусу дослідження мови в її співвіднесенні з мовленням, є базовою для дослідження. Дискурс передбачає розгляд тексту як комунікативної події, тобто в його динамічному аспекті. У широкому розумінні дискурс представляє сукупність тематично пов'язаних текстів, які функціонують в єдиному когнітивному просторі. Змістовно-тематична сукупність текстів, які функціонують у когнітивному просторі політики, створює політичний дискурс.

Задля реалізації впливу на аудиторію, який визначається як провідна мета комунікативної взаємодії політика, застосовуються численні засоби із арсеналів різних наук. Персуазивність як вид мовленнєвого впливу, спрямований на переконання адресата до (не)вчинення певних посткомунікативних дій в інтересах адресанта, є однією з ключових характеристик політичного дискурсу. Персуазивність є інтегративним поняттям, що об'єднує, зокрема, аргументацію, сугестію та маніпуляцію. Характерною особливістю політичного дискурсу, яка сприяє реалізації персуазивної установки, є подання інформації за бінарним принципом, застосовуючи протиставлення «своїх» «чужим». Опозиція «свої - чужі», що є стереотипом масової свідомості, пов'язана з груповою ідентифікацією членів суспільства шляхом протиставлення себе антагоністичній групі «чужих», а також пов'язана з існуванням внутрішньогрупових ціннісних орієнтацій. Такі властивості зумовлюють ефективність застосування цієї бінарної опозиції як основи для побудови маніпулятивних та персуазивних стратегій політиків.

Вивчення мовної особистості та механізмів міжособистісної комунікації, зокрема, і в політиці, є одним із пріоритетних напрямів лінгвістичних досліджень у рамках сучасної антропоцентричної парадигми. Людина в мові є творцем дискурсу, учасником дискурсивної інтеракції та, водночас, носієм індивідуальних мовної та концептуальної картин світу. Особистісні чинники мовця безпосередньо відображаються в ідіолекті, вербальній поведінці та комунікативному стилі особистості. Крім того, комунікативний стиль особистості зумовлюється психологічними, когнітивними та лінгвокультурними факторами. Комунікативно-когнітивний ракурс дослідження забезпечив комплексний підхід до вивчення мовної особистості політика з урахуванням усіх структурних рівнів, а саме, лексики, тезауруса та прагматикона. Такий підхід уможливив вивчення дискурсивних (зовнішніх) виявів мовної особистості політика, а також дозволив врахувати глибинний, внутрішній рівень за допомогою аналізу когнітивних особливостей, реалізованих у дискурсі політика.

В межах нашого дослідження наголошується на важливості врахування особистісно-психологічної складової професійної діяльності політика, яка впливає на процес формування світоглядних цінностей політика, норм поведінки, уявлень про обов'язок, межі дозволеного тощо. Особистісно-психологічний фактор також пояснює, яким чином певні психічні нахили впливають на вербальну поведінку індивіда в процесі його політичної діяльності. У світлі тенденції сучасної лінгвістики до застосування інтеграційного, міждисциплінарного підходу, зокрема, й до розробки типології мовних особистостей, перспективним вважаємо дослідження параноїального дискурсу

американських політиків крізь призму концепції акцентуєваних особистостей. Розроблена К. Леонгардом концепція акцентуєваних особистостей уможливила дослідження впливу особистісних характеристик на комунікативну поведінку політиків. Характерною ознакою акцентуєваних мовних особистостей є домінування («загострення») в характері якоїсь/якихось рис, що обумовлюють в тому числі й вербальну поведінку мовця. Дискурсивний аналіз надав змогу дослідити кореляції між когнітивними та комунікативними параметрами мовної особистості політика.

Для політичної діяльності характерними є переважно три типи акцентуєваних особистостей: демонстративний, педантичний та паранояльний типи. Р. Гофстедтер вперше використав психіатричний термін «паранояльний» для описання політиків з вираженою схильністю до перебільшень, надмірною підозрілістю та конспірологічними фантазіями, назвавши паранояльність «стилем мислення» або способом світобачення та самовираження. Характерно, що паранояльний стиль як культурний та ментальний феномен реалізується переважно в атмосфері соціальних та воєнних конфліктів.

Розуміючи риторику у вузькому сенсі як певну дискурсивну практику, термін «паранояльна риторика» висвітлює дискурсивний вимір описаного в літературі феномену «паранояльного стилю» в політиці, що розглядає індивідуальну варіацію мовлення чи певний вибір експресивних засобів, що формують манеру або спосіб передачі повідомлення мовцем. Дискурсивний підхід дозволяє залучити низку екстра-лінгвальних чинників для глибшого розуміння паранояльної риторики в політичному дискурсі США. Пропонується розглядати паранояльну риторику не лише як манеру самовираження (стилістичний аспект), але й як спосіб світобачення, що включає ідеї та переконання «паранояльного ратора».

Паранояльний стиль передбачає спільну систему вірувань у соціумі, формуючи систему світоглядних переконань, які визначають ідеологічні орієнтири для соціальної групи. Паранояльний стиль дозволяє пропагувати аргументи на підтримку певної політичної позиції, виконуючи таким чином ідеологічну функцію в суспільстві. З-поміж низки ідеологічних припущень про природу світу та політичну боротьбу проти опонентів, які лежать в основі паранояльного стилю, центральним є образ «великої та зловісної змови», яка спрямована проти культури або способу життя.

У центрі картини світу паранояльної особистості політика знаходиться яскраво виражений образ ворога, що обумовлено притаманним паранояльній особистості світоглядом з характерним поділом людей на «друзів» та «ворогів». В основі запеклої політичної боротьби паранояльних особистостей проти ворога лежить почуття власної величі та обраності долею («місії») для протистояння ворогу. У створеному образі ворога у паранояльній риторичній політиці яскраво проєктуються власні приховані риси особистості політичного діяча. У критичних ситуаціях такі політики здатні керуватись викривленою картиною світу завдяки деформованому уявними підозрами та небезпеками сприйняттю політичної ситуації. Емоційні викривальні промови політиків, які спонукать до дій та мобілізують населення проти зовнішнього ворога, характерні, зокрема, для

сенатора Дж. МакКарті, який оголосив жорстку боротьбу з комуністами, та Дж. Буша-молодшого, який розпочав війну з тероризмом. Найяскравішим прикладом поширення «політичної параної», що розповсюджується передусім за допомогою політичної риторики залякування, є соціально-політичне явище маккартизму.

У другому розділі «Дискурсивні маркери вираження параноїальності в політичному дискурсі США» здійснено комплексну лінгвопрагматичну характеристику параноїальної риторики американських політиків, зокрема, описано стратегічні доміанти в дискурсі параноїальних мовних особистостей, особливості аргументації та здійснення політиками мовленнєвого впливу на адресата.

Застосування дискурсивного аналізу дозволило встановити, що до стратегічних доміант параноїальної політичної риторики належать конфліктність, маніпулятивність та агональність, які формують відповідні стратегії в індивідуальному дискурсі політиків. Для параноїальних мовних особистостей характерним є превалювання самоствердження над самовираженням (Я. Бондаренко), що реалізується в дискурсі, зокрема, у формі конфліктних дискурсивних стратегій, порушень максим Г.П. Грайса та вербальної агресії. Внаслідок притаманної параноїальній риториці політиків конфліктній тональності, в дискурсі політиків реалізується конфліктна комунікативна стратегія, характерною рисою якої є вибір ролі ініціатора конфлікту. Типовими прикладами реалізації конфліктної вербальної поведінки є тактики допиту підозрюваних комуністів-шпівнів сенатором Джозефом МакКарті, серед яких слід зазначити перебивання допитуваного, приниження, глузування, публічний осуд, шантаж, залякування, погрози, безпідставні звинувачення, наприклад: *Day after day we have men who come in here who think the committee does not know anything about their past activities; They come in here guilty of no crime. They leave guilty of the crime of perjury; I am going to advise you not to try to play with this committee; Do not try to lie to us* (McCarthy 1954).

Іншим конфліктогенним маркером параноїального політичного дискурсу є вербальна агресія, яка пояснюється властивим параноїальним особистостям негативним сприйняттям світу та людей, маніакальною підозрілістю та пошуками ворогів. Вербальна агресія є характерною рисою публічного дискурсу Дж. МакКарті та Д. Трампа, яка виражається в інвективних тактиках, зокрема, у створенні політичних прізвиськ (*name-calling*) та навішуванні образливих ярликів (*labelling*) своїм ворогам, як-от *lightweight, dishonest, dumb/dummy, a dope/a dopy, weak, bad, a liar, a loser, the worst, incompetent, biased, disaster, a clown, a disgrace, overrated, stupid, a fraud*. Було встановлено прагматичні маркери конфліктного дискурсу досліджуваних політиків, серед яких - типові для авторитарного політичного дискурсу типи мовленнєвих актів, зокрема, директиви, непрямі директиви, менасиви, категоричні констативи, інвективи, інтерогативи-уточнення.

Було встановлено, що для непублічного політичного дискурсу Р. Ніксона (*Nixon White House tapes*) та для дискурсу Д. Трампа характерним є використання обценної лексики, зокрема, у вигляді ненормативної лексики, експлітивів та

лайки. Експліцитна вербальна агресія в американському політичному дискурсі є явищем нетиповим для політиків високого рангу, оскільки вона несе загрозу потенційної втрати іміджу, який є запорукою збереження влади. Таке твердження справедливе, зокрема, для дискурсу Дж. Буша та Р. Ніксона, де випадків вживання експліцитної вербальної агресії не було виявлено.

Невід'ємним елементом параноїальної риторики політика, обумовленим винятковою цілеспрямованістю параноїальних особистостей, є здійснення прихованого впливу на адресата за допомогою маніпуляції. Для параноїального дискурсу політика характерні прямі форми маніпулювання, зокрема, психологічний тиск, шантаж, деструктивна критика, провокація, а також суб'єктивність при оцінюванні людей, подій, фактів та маніпуляція недостовірною інформацією. Крім того, задля досягнення комунікативної мети параноїальні мовні особистості схильні використовувати неправду або напівправду (*half-truth*). Майстром політичної демагогії в США традиційно вважають сенатора Джозефа МакКарті завдяки властивій йому демонізації опонентів за допомогою емоційної неправди.

Параноїальний стиль у політиці співвідноситься з поняттям «стиль політики», який передусім пов'язаний з певною політичною фігурою. Ілюстративною, зокрема, є актуальна зараз мас-медійна номінація *Trumpism*, що за аналогією з терміном *McCarthyism*, є синонімом популістського дискурсу та демагогії. Маніпулятивний стиль мовлення президента Р. Ніксона, як і агресивна популістська манера Дж. МакКарті та Д. Трампа, в американському мас-медійному дискурсі перетворилися на важливі компоненти національної лінгвокультури. За допомогою корпусного аналізу (*Corpus of Contemporary American English*) було виявлено низку переважно негативно-оцінних дериватів, okazіоналізмів та концептуальних метафор, похідних від антропонімів «Nixon», «McCarthy» та «Trump», що функціонують у мас-медійному політичному дискурсі, наприклад, *to sound Nixonian; Nixonese; Nixon-esque scandal; Nixonian secrecy; racial McCarthyism; McCarthyite trashing; the McCarthiest era; Trump-style politics, Trump-style diplomacy, Trump speak*.

Характерною маніпулятивною рисою у дискурсі сенатора МакКарті є тактика звинувачення у співучасті (*guilt by association*), тобто використання примарних доказів та вкрай суб'єктивних аргументів при звинуваченні осіб у комунізмі, що є свідченням упередженості та високого рівня стереотипності параноїальної свідомості особистості, наприклад: *I think both those Individuals are Communists. Certainly if they are not, they look like them, they talk like them, and they walk like them* (McCarthy 1950). Серед аргументів-звинувачень, зокрема, фігурують такі: підписка на «комуністичні» газети, наявність родичів, друзів та знайомих-комуністів, нетрадиційна сексуальна орієнтація, наявність психологічних проблем допитуваного тощо. Найбільш представленим прийомом реалізації цієї тактики у дискурсі МакКарті є безпосереднє використання в дискурсі лексеми *to associate (with Communists)* та її широкого синонімічного ряду.

Для параноїальної риторики політика характерний агоніальний риторичний модус, метою якого є досягнення переваги над суперником та домінування в міжособистісних відносинах. Агоніальна стратегія в дискурсі політиків

реалізується за допомогою дискурсивного моделювання образу ворога. Образ ворога в параноїальній політичній риторичній конструюється за допомогою трьох основних стратегій, а саме: стратегії створення кола «чужих», стратегії демонізації ворога та стратегії створення образу загрози. При реалізації стратегії створення кола «чужих» у дискурсі політиків моделюється образ «чужих», зокрема, за допомогою певних прагматичних засобів створення в тексті семи «ворог», а також низки тактичних прийомів, ключовими серед яких є тактика контрасту та конкретизації.

Мовними маркерами прагматичного фокусування образу ворога є використання політичних афективів, що позначають різні явища, співвідносні з образом ворога, наприклад, *communism, totalitarianism, terrorism, terror*, а також ідеологічних інвективних ярликів із пейоративною семантикою, наприклад, *traitor, enemy, communist, terrorist*. В дискурсі таким чином формується семантичне поле «чужих», насичене пейоративною лексикою, що виступає емоційно-оцінним фоном сприйняття образу ворога. Додатковим засобом реалізації прийому поляризації є метафоризація, а також засоби синтаксичного та композиційного рівнів, наприклад, нав'язування пресупозиції, риторичні запитання, алюзії та цитати.

За допомогою тактики конкретизації «чужі» позиціонуються як противники у військовому конфлікті, що досягається за допомогою актуалізації фрейму WAR, зокрема, конкретизації його слота ENEMY, а також фрейму COMPETITION. Крім того, за допомогою низки лексичних одиниць в дискурсі досліджуваних політиків актуалізуються такі пресупозиції, як наявність у ворога організації військового типу, інтенціональність, спланованість та змовницькі дії ворога, завойовницький характер дій «чужих» та оборонний характер дій «своїх».

Метою стратегії демонізації ворога в рамках параноїального дискурсу політиків є радикальна дискредитація ворога та залякування аудиторії шляхом гіперболізованого опису діяльності та переконань «ворога», які йдуть врозріз із загальнолюдськими цінностями. Найбільш значущим тактичним засобом демонізації ворога є магніфікація агресії ворога до «світових масштабів». Крім того, засобом демонізації ворога також є емоційна деталізація, що закріплює у свідомості реципієнта негативний і загрозливий образ ворога. Стратегія демонізації найяскравіше реалізується у викритті «комуністичних шпівнів» сенатором МакКарті, притаманною рисою яких є апеляція до «ненормальності», «божевілля» та «одержимості нечистою силою» ворогів-комуністів (наприклад, *twisted, perverted mentality; diabolically clever; fiendishly clever; unusual mental aberrations; mentally wrong; fanatic about communism; peculiar mental twists*).

Стратегія створення образу загрози полягає у створенні «відчутного» образу небезпеки, що наростає, та яка присутня «тут і зараз». Найбільшої варіативності засоби прагматичного фокусування загрози досягають у промовах Дж. Буша та Дж. МакКарті, провідним мотивом яких виступає, відповідно, образ тероризму та комунізму як джерела небезпеки. В дискурсі досліджуваних політиків загроза переважно фантомоподібна, виражена лексемами із абстрактним значенням «загроза», «небезпека», «страх». Візуальні предикати, які беруть участь у процесі метафоризації, «матеріалізують» образ загрози в дискурсі політика, наприклад:

We see a threat whose outlines are far more clearly defined (Bush 2002). Стратегія реалізується за допомогою низки тактик, зокрема, гіперболізації масштабу загрози, моделювання унікальності загрози, конкретизації та моделювання загрозового образу майбутнього.

Третій розділ «Конспіративізм як конститутивна ознака параноїальної риторики в американському політичному дискурсі» окреслює семантико-когнітивний параметр дискурсу параноїальних мовних особистостей політиків, до якого, зокрема, належать: елементи конспіративістського дискурсу як провідної характеристики картини світу параноїальної особистості політика; особливості вербального вияву Я-концепції; ціннісні, емотивні та концептуальні домінанти; елементи ірраціонального в дискурсі, а також індивідуальні метафори та оцінна лексика. Когнітивний підхід дозволив висвітлити низку особливостей концептуальної системи параноїальних мовних особистостей політиків, які відображаються в їхньому ідіолекті.

Було встановлено ключові когнітивні особливості дискурсу параноїальної мовної особистості політика, а саме: гіпертрофовано-позитивна Я-концепція з елементами ідеальної самопрезентації, що спрямовані на меліорізацію власного політичного іміджу; негативні емотивні домінанти; концептуалізація життя як «боротьби», а навколишнього світу як «змови»; переважання негативної оцінності в дискурсі та негативних концептуальних домінант; використання ірраціональних елементів у дискурсі, зокрема, апокаліптичної та релігійної риторики. Характерними рисами гіпертрофовано-позитивної Я-концепції параноїальних мовних особистостей політиків є підкреслення особистісних досягнень та переоцінка власної значущості, що, в свою чергу, обумовлює агресивність їхнього дискурсу, переважання жорстких авторитарних комунікативних стратегій та вибір ролі ініціатора у вербальних конфліктах. Позитивна Я-концепція реалізується в дискурсі передусім через позитивну автохарактеризацію. Проведений аналіз текстів політиків дозволив, зокрема, виявити таку характерну ознаку, як схильність говорити про себе в третій особі, підкреслюючи свою винятковість та вивищуючи власну особистість до рівня культу (найбільш виражена в дискурсі Дж. МакКарті).

Проведений аналіз ціннісних, емотивних та концептуальних домінант у дискурсі параноїальних політиків дозволив охарактеризувати їх як цілеспрямованих, амбітних лідерів із переважаючим мотивом досягнень та перемоги над ворогом та вираженим домінуванням негативно-оцінної лексики у промовах. Так, у мовленнєвій саморепрезентації Р. Ніксона переважає акцентування на образі переможця, загартованого в тяжкій життєвій боротьбі. Крім того, для дискурсу Р. Ніксона властива афористичність, яка тісно асоціюється із позитивною Я-концепцією акцентуваної особистості політика. Для риторики Д. Трампа притаманна егоцентричність, а для дискурсу Дж. Буша характерне позиціонування себе як милосердного і справедливого «богообраного» президента.

Характерною особливістю дискурсу Р. Ніксона та Дж. МакКарті в діалогічному середовищі є загальне переважання негативних емотивних домінант, зокрема, таких як ненависть, презирство та агресія. Такі дискурсивні

особливості обумовлені зниженим рівнем контролю над емоціями в дискурсі паранояльних мовних особистостей. Лексико-семантичний аналіз промов Дж. МакКарті дозволив прослідкувати виражене домінування лексики з негативною конотацією, серед якої домінують концепти БОРОТЬБА, ВОРОГ, ЗРАДА, ЗЛО, ЗМОВА, а також гіперболізацію та інтенсифікацію дискурсу, яка реалізується за допомогою використання емоційно-забарвлених інтенсифікаторів, епітетів, гіпербол та метафор; домінування негативної оцінності, найбільш примітними проявами якої є вживання прізвищ відомих агентів-комуністів в узагальненому значенні та з відчутним дерогаторним компонентом (*the murrows, the achesons*), а також вживання метафор і порівнянь з натуралістичними або навіть табуйованими семантичними компонентами (як-от *corpses of nations*), які також є характерними для риторики Д. Трампа, наприклад: *China is raping our country* (Trump 2016).

Невід'ємною рисою паранояльного світогляду є *конспіративізм* як спосіб концептуалізації світу, або стиль мислення, який характеризується домінуванням концепту «таємна змова» у концептуальній та мовній картині світу особистості. Завдяки популяризації конспірологічних уявлень у США конспіративізм визначається також як одна з притаманних рис американської лінгвокультури. У дискурсі Джозефа Маккарті, який став символом борця проти «міжнародної комуністичної змови», найбільш примітно експлуатуються паранояльні страхи про ворогів-комуністів та використовуються елементи конспіративізму. Провідними рисами конспіративістського дискурсу паранояльної особистості політика є створення образу глобальної змови та демонічного образу ворога-змовника, а також педантичне нагромадження фактів на підтвердження цих гіпотез.

Притаманною особливістю дискурсу паранояльної особистості політика, яка обумовлена властивою йому конспіративістською картиною світу, є використання елементів ірраціонального у їхньому дискурсі. Елементи міфологічної картини світу тісно пов'язані з використанням паранояльними політиками апокаліптичної риторики, яка є провідною рисою конспіративістського дискурсу Дж. МакКарті. Мовними маркерами апокаліптичної риторики є Біблійна метафорика, алюзії про Судний День та кінець світу, використання мотиву вирішальної битви за спасіння цивілізації, а також апеляція до лімітованості часу, який залишився для боротьби з ворогом. Конспіративізм як конститутивна ознака дискурсу паранояльних мовних особистостей політиків та елементи ірраціонального використовуються з маніпулятивною метою завдяки імпліцитному або експліцитному заклику до негайних дій, спрямованих на протистояння ворогу, а також здійсненню емоційного впливу на аудиторію. Крім того, саме для паранояльних мовних особистостей характерне залякування адресата за допомогою елементів міфологічної картини світу, зокрема, релігійного дискурсу та використання апокаліптичної риторики.

Було встановлено, що для ідіолекта Дж. Буша притаманне використання елементів релігійного дискурсу, зокрема, з метою насадження думки про богообраність очільника США, який «дарує» народам свободу та проявляє милосердя. Важливою в дискурсі Дж. Буша є тема встановлення справедливості

для американської нації, при цьому лексема *justice* використовується з метою виправдання розпочатих ним двох воєн. Провідним концептом для параноїальних мовних особистостей виступає концепт ВЛАДА, а також пов'язані з ним концепти СПРАВЕДЛИВІСТЬ, СИЛА та ВІРА В БОГА. Останній, зокрема, асоціюється в політиків із розширенням своїх можливостей та набуттям додаткових повноважень.

ВИСНОВКИ

Одним із перспективних напрямів сучасної лінгвістики в руслі антропоцентричної наукової парадигми є розробка інтегративного, міждисциплінарного ракурсу дослідження політичного дискурсу. Сучасна лінгвістика розглядає мову як експлікаційний механізм, який відображає когнітивні процеси, пов'язані зі світорозумінням людини в певному комунікативному просторі та певному соціально-історичному контексті. Комунікативно-когнітивний ракурс дослідження дозволив комплексно охарактеризувати дискурс параноїальних мовних особистостей політиків та встановити кореляції між їхньою типовою вербальною поведінкою та концептуальною сферою їхньої мовної особистості.

Параноїальна риторика виникає в політичному дискурсі в періоди кризи, нестабільності або воєнної загрози та слугує індикатором стурбованості та страху, що панує у суспільстві. Параноїальне політичне лідерство нерозривно пов'язане з панівною ідеологічною складовою в суспільстві. Політики вдаються до відкритого застосування параноїальної риторики задля мобілізації та організації соціуму проти спільного ворога. Параноїальна риторика в американському політичному дискурсі розглядається як персуазивне явище, що слугує мобілізаційним та маніпулятивним засобом.

Параноїальна риторика в політичному дискурсі поширює колективні тривоги, слугуючи ретранслятором параноїальної свідомості в соціумі. Важливу роль у цьому процесі відіграє арсенал лінгвориторичних засобів, які репрезентують специфічний тип ідеології в її вербальному вираженні у формі політичних текстів, зокрема, в антикомуністичній риторичі доби «холодної війни» (Дж. МакКарті, Р. Ніксон) та в антитерористичній риторичі періоду «нового світового порядку» (Д. В. Буш, Д. Трамп). Ставиться акцент на пануванні параноїального типу свідомості в американському соціумі, що значною мірою обумовлює симпатії виборців до представників параноїального політичного лідерства.

Параноїальність як тип психологічної акцентуації особистості характеризується надмірною підозрілістю, ворожістю та конспіративістськими переконаннями, що великою мірою обумовлює ідіосинкратичні риси вербальної поведінки політиків високого рангу. Тому, дослідження параноїальної риторичі потребує застосування міждисциплінарного підходу, зокрема, врахування психологічних, соціальних, культурних чинників, без яких адекватна оцінка дискурсивної реалізації особистості неможлива.

Паранояльний дискурс політика розглядається в дослідженні крізь призму індивідуалістського (психологічного) та соціокультурного підходів. Поєднання різних ракурсів у тлумаченні паранояльної політичної риторики дозволяє залучити широкий історичний, геополітичний, національно-специфічний та культурологічний контекст, що, в свою чергу, сприяє ґрунтовнішому розумінню досліджуваного явища в політичному дискурсі США.

У результаті проведеного дослідження було встановлено низку комунікативних та концептуальних ідіосинкразій, характерних для паранояльної риторики політика. Головними комунікативними характеристиками паранояльної риторики політика виступають порушення максим комунікації, інвективність, вербальна агресія та гіперболізація певних негативно-оцінних концептів, які не є стрижневими в концептуальній системі мовних особистостей без наявної психологічної акцентуації.

Прототиповою паранояльною мовною особистістю в американському політичному дискурсі є сенатор Джозеф МакКарті, який представляє таку дискурсивну формацію як дискурс холодної війни. У дискурсі політика експліцитно виражені усі стратегічні доміанти паранояльної особистості, а саме, підвищена конфліктність дискурсу, агресивна маніпуляція та створення образу ворога в дискурсі. Ознаки типової паранояльної мовної особистості експліцитно проявляються й у непублічному дискурсі Річарда Ніксона, який демонструють розсекречені аудіозаписи розмов політика у Білому домі (Nixon White House tapes).

Елементи паранояльної риторики в політичному дискурсі характерні для Джорджа В. Буша у період війни з тероризмом, оголошеної після подій 11 вересня 2001 року, центральним з яких є лінгвориторичне моделювання образу ворога в дискурсі. Виразну тенденцію застосовування паранояльної риторики в публічному політичному дискурсі проявляє Дональд Трамп, про що свідчить президентська кампанія політика на виборах 2016 року.

На основі проаналізованого матеріалу встановлено характерні когнітивні особливості дискурсу паранояльних мовних особистостей політика, а саме: гіпертрофовано-позитивна Я-концепція з елементами ідеальної автохарактеризації, негативні емотивні доміанти (ненависть, презирство, агресія); концептуалізація життя як «боротьби», а навколишнього середовища як «змовницького»; переважання негативно оцінності в дискурсі та негативних концептуальних доміант; використання ірраціональних елементів у дискурсі, зокрема, апокаліптичної, релігійної риторики та конспіративізму. Проведений аналіз текстів політиків дозволив виявити типову для дискурсу Дж. МакКарті схильність говорити про себе в третій особі для підкреслення власної значущості. Було також встановлено, що для мовленнєвої саморепрезентації Р. Ніксона властиве акцентування на образі переможця, загартованого в тяжкій життєвій боротьбі, що, зокрема, яскраво проявлялося в афористичності політика. Для дискурсу Дж. Буша характерне позиціонування себе як милосердного і справедливого президента, обраного Богом для цієї почесної місії. Риторика Д. Трампа вирізняється підкресленою егоцентричністю.

У результаті проведеного дослідження було виокремлено низку дистинктивних ознак параноїальної риторики політика, зокрема, на рівні емотивних, ціннісних та концептуальних доміант, виражених в дискурсі. До характерних ознак параноїальної риторики політика належать: виражене домінування лексики з негативною конотацією, серед якої домінують концепти ВОРОГ, ЗРАДА, ЗЛО, ЗМОВА; гіперболізація та інтенсифікація дискурсу, яка реалізується за допомогою використання емоційно-забарвлених інтенсифікаторів, епітетів, гіпербол та метафор; домінування негативної оцінності, а також використання метафор та порівняння з натуралістичними й табуованими семантичними компонентами.

Дистинктивною ознакою параноїальної політичної риторики є *конспіративізм*, що характеризується домінуванням концепту «таємна змова» у концептуальній та мовній картині світу політика. Було також встановлено, що свобода слова в США сприяє поширенню конспірологічних уявлень в країні, що дозволяє розглядати конспіративізм як одну з притаманних рис американської лінгвокультури. Найвідомішим борцем проти «міжнародної комуністичної змови» та «ворогів-комуністів» був сенатор Джозеф Маккарті, у дискурсі якого експліцитно використовувалися елементи конспіративізму, зокрема, створення образу глобальної змови та демонічного образу ворога-змовника.

У результаті проведеного дослідження було виявлено дистинктивну ознаку конспіративістського дискурсу Джозефа МакКарті, що полягає у використанні апокаліптичної риторики. Мовними маркерами апокаліптичної (есхатологічної) риторики є алюзії про Судний День та кінець світу, Біблійна метафорика, використання мотиву вирішальної битви за спасіння цивілізації, а також апеляція до лімітованості часу, який стрімко спливає для боротьби з ворогом. Було доведено, що використання елементів ірраціонального є притаманною особливістю дискурсу параноїальної особистості політика. За допомогою використання елементів міфологічної картини світу та елементів ірраціонального в параноїальній риториці політиків реалізується маніпулятивна функція, зокрема, у формі заклику до негайних дій, спрямованих на протистояння ворогу, та здійсненню емоційного впливу на аудиторію (залякування).

Перспективи подальших досліджень полягають у можливості застосування отриманих результатів для вивчення мовних особистостей політиків з вираженими акцентуаціями характеру інших типів, зокрема, демонстративного та компульсивного, які також належать до репрезентативних психотипів особистостей політиків. Перспективним також видається вивчення мовлення параноїальних акцентуантів – політиків на матеріалі інших мов, яке надасть можливість висвітлити лінгвокультурний та ідіоетнічний аспект у дослідженні дискурсу акцентуованих мовних особистостей, зокрема, національно-специфічну метафорика та образні засоби, а також культурно-обумовлені особливості реалізації комунікативних стратегій і тактик.

Подальше вивчення параноїальної риторики перспективне також у зіставному аспекті, наприклад, у таких сферах професійної діяльності як релігія та, особливо, телепроповідництво (*televangelism*) як специфічний мас-медійний жанр, що виник у США за безпосередньої участі низки політиків високого рангу. Такі

дослідження нададуть можливість адекватніше оцінити персуазивний та, особливо, маніпулятивний потенціал параноїального дискурсу та систематизувати уявлення про параноїальний стиль у публічному мовленні. Безперечний інтерес також представляють подальші лінгвістичні розвідки соціокультурного явища конспіративізму, зокрема, його функціонування та розповсюдження в масовій культурі, кінематографі та сучасній американській політиці.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Куліш Т. В. Типи конфліктних акцентуєваних особистостей в англomовному дискурсі / Т. В. Куліш // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – Вип. 25. – Ч. 2. – С. 118-122.
2. Куліш Т. В. «Протилежне мовлення» у дискурсі акцентуєваних особистостей (на матеріалі англійської мови) / Т. В. Куліш // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – Вип. 32. – С. 348 – 353.
3. Kulish T. Neologisms in the psychopathological context (on the data of psychiatric interviews in English) / T. Kulish // «Культура народів Причорномор'я». Філологіческие науки. - №184. – 2010. – С. 80 – 84.
4. Куліш Т. В. Порушення когерентності дискурсу акцентуєваних мовних особистостей (на англomовному матеріалі) / Т. В. Куліш // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: збірник наукових праць / Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2010. – Вип. 18. – С. 225-232.
5. Куліш Т. В. Вербалізація агональності в американському політичному дискурсі / Т. В. Куліш // Наукові записки. Серія: Філологія. - Вінниця, 2013. – Вип. 18. - С. 346 – 350.
6. Куліш Т. В. Функціонування антропонімів «MCCARTHY» та «NIXON» та їхніх дериватів в американському мас-медійному дискурсі / Т. В. Куліш // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. - Серія: Філологічні науки. – Кіровоград, 2014. – Вип. 130. - С. 286 - 290.
7. Куліш Т. В. Типологія акцентуєваних мовних особистостей в американському політичному дискурсі / Т. В. Куліш // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. – Вип. 47. – Ч. 1. – С. 583 – 592.
8. Куліш Т. В. Параноїдний стиль в американському політичному дискурсі (на матеріалі промов Джозефа МакКарті) / Т. В. Куліш // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. – Вип. 50. – Ч. 1. – С. 550 – 556.

Статті в іноземних виданнях:

9. Кулиш Т.В. Конспиративизм в американской лингвокультуре / Т. В. Кулиш // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота, 2015. – №2. – Ч. 2. – С. 125 – 128.

10. Кулиш Т.В. Паранойяльная риторика в американском политическом дискурсе. Интегративный подход / Т.В. Кулиш // LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. - 116 с.

Тези доповіді на науковій конференції:

11. Kulish T. Perseveration in schizophrenic discourse / Т. В. Куліш // Актуальні проблеми філології та американські студії: тези доповідей. – К., 2010. - Т. 2. – С. 89 – 93.

АНОТАЦІЯ

Куліш Т. В. Паранояльна риторика в американському політичному дискурсі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2016.

Дисертацію присвячено дослідженню паранояльної риторики в політичному дискурсі США крізь призму персуазивності та реалізації мовленнєвого впливу на адресата. Використання комунікативно-когнітивного підходу дозволило виявити низку комунікативних та концептуальних ідіосинкразій, а також особливостей індивідуальної концептуалізації світу, притаманних дискурсу американських політиків, які надавали перевагу паранояльній риториці в публічних промовах. У роботі застосовується інтегративний підхід до інтерпретації паранояльної риторики як персуазивного феномену, а саме, у рамках психолінгвістичного та соціолінгвістичного ракурсу досліджень політичного дискурсу. Встановлено, що паранояльна риторика нерозривно пов'язана із психологічною складовою особистості політика, а також із соціокультурним та історичним контекстом, у якому реалізується політичний дискурс.

Ключові слова: політичний дискурс, акцентуїована мовна особистість, паранояльна мовна особистість, конспіративістський дискурс, маніпуляція, конфліктний дискурс, агональність, політична риторика.

АННОТАЦИЯ

Кулиш Т. В. Паранойяльная риторика в американском политическом дискурсе. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 - германские языки. - Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. - Киев, 2016.

Диссертация посвящена исследованию паранойяльной риторики в политическом дискурсе США сквозь призму персуазивности и реализации

речевого влияния на адресата. Использование коммуникативно-когнитивного подхода позволило выявить ряд коммуникативных и концептуальных идиосинкразий, а также особенностей индивидуальной концептуализации мира, присущих дискурсу американских политиков, которые отдавали предпочтение паранойяльной риторике в публичных речах. В работе применяется интегративный подход к интерпретации паранойяльной риторики как персуазивного феномена, а именно, в рамках психолингвистического и социолингвистического ракурса исследований политического дискурса. Установлено, что паранойяльная риторика неразрывно связана с психологической составляющей личности политика, а также с социокультурным и историческим контекстом, в котором реализуется политический дискурс.

Ключевые слова: политический дискурс, акцентуированная языковая личность, паранойяльная языковая личность, конспиративистский дискурс, манипуляция, конфликтный дискурс, агональность, политическая риторика.

ABSTRACT

Kulish T. Paranoid rhetoric in American political discourse. – Manuscript.

Thesis for Scholarly Degree in Philology, by speciality 10.02.04 – Germanic languages. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2016.

The thesis presents the results of the cross-disciplinary study of paranoid rhetoric in American political discourse. The achievements in the sphere of political discourse studies, psycholinguistics and cognitive linguistics serve as the theoretical-and-methodological grounds of the research conducted. The paper outlines the main approaches to the research of paranoid rhetoric in politics and elaborates an integrative approach which takes into account the psychological as well as the socio-cultural factor. Communicative-cognitive approach adopted in the research allowed to conduct a complex analysis of paranoid discourse of American politicians and establish the correlations of their typical verbal behavior and the conceptual sphere of their linguistic personalities.

It is argued that *paranoid rhetoric* is a persuasive phenomenon employed by some politicians in the periods of crisis, instability or military threat which serves as the means of manipulation of public opinion and mobilization of the society. Fear and disturbance which dominate in the society during turbulent historical periods serve as favorable grounds for the appearance of paranoid political leadership which is characterized by excessive suspiciousness, hostility and conspiratorial worldview.

The following communicative and conceptual idiosyncrasies which characterize paranoid rhetoric of a politician are singled out: violations of Gricean maxims of effective communication, use of invective language, verbal aggression and exaggeration of certain negative value-laden concepts such as ENEMY, TREASON, EVIL, CONSPIRACY. Characteristic cognitive peculiarities demonstrated in paranoid rhetoric of American politicians are: exaggerated positive self-concept with the elements of ideal auto-characteristics, predominance of negative emotive concepts (hatred, contempt, aggression); conceptualization of life as "a fight", and surroundings as

"conspiratorial"; use of irrational elements in discourse, particularly, apocalyptic, religious rhetoric and conspiratorial beliefs.

Senator Joseph McCarthy who represents the discursive formation of the Cold War era is considered to be a prototypical paranoid language personality. The politician's discourse explicitly manifests all strategic determinants of paranoid rhetoric, namely, prevalence of conflict discourse, aggressive manipulation, construction of enemy image by discursive means, use of conspiracy discourse. The study revealed a peculiar trait of McCarthy's political discourse, namely, a tendency to talk about himself in the third person, thus, putting an emphasis on his exceptionality. It was also found out that Richard Nixon tended to accentuate the winner self-image which was manifested in numerous aphorisms of the ex-president. The study also revealed that George W. Bush positioned himself in public discourse as a merciful and just president elected by God himself for this honorable mission.

The results of linguo-cultural and psycholinguistic analysis of conspiracy discourse within the framework of paranoid political rhetoric contribute to the research of discourse variability and cognitive linguistics. Conspiracism as a distinctive feature of paranoid political rhetoric is characterized by the dominance of CONSPIRACY concept in the personality's linguistic and conceptual picture of the world. Freedom of speech in the US contributes to the circulation of conspiracy theories in American society which makes conspiracism a characteristic feature of American linguoculture. Senator Joseph McCarthy was the most famous fighter with "international communist conspiracy". It was explicitly manifested in the politician's use of conspiratorial discourse, particularly, when constructing the global image of communist conspiracy and the demonized image of an enemy-conspirator.

A distinctive feature of senator McCarthy's conspiracy discourse lies in the use of apocalyptic rhetoric. Its linguistic markers are: allusions to the Judgment Day, the end of the world, metaphors from the Bible, the leitmotif of decisive battle for the salvation of the civilization and reference to the limited time which is left for overcoming the enemy. The study has also proved that the use of irrational elements in discourse is a characteristic feature of the politician's paranoid rhetoric which serves as a means of manipulation, particularly, in the form of the call for immediate actions against the enemy and emotional influence on the audience (intimidation).

Further research may be focused on verbal characteristics of other types of personal accentuations which belong to the representative psychotypes of personalities in politics, for example, demonstrative and compulsive types of accentuations. Cross-linguistic research of paranoid personalities in politics will also be revealing for deeper understanding of the idio-ethnic and linguocultural component of paranoid rhetoric in politics. Comparative analysis of paranoid rhetoric in other professional spheres may also provide promising results, especially, in the spheres of religion and televangelism as a mass-media genre which originated in the US with the help of high-level politicians. Such studies will allow to have a closer look at the manipulative effect of paranoid style in public speech. One of the perspective trends in the research of paranoid rhetoric in the US is further analysis of conspiracy discourse in politics.

Keywords: political discourse, accentuated language personality, paranoid language personality, conspiracy discourse, manipulation, conflict discourse, agonality, political rhetoric.